

дньо проаналізувавши переваги й недоліки кожної форми щодо успішної реалізації того чи іншого навчального завдання на занятті. Ще раз підкреслимо: всі форми, адже для майбутньої педагогічної діяльності студентів коледжу велике значення має власний приклад викладачів. Ще видатний чеський педагог Ян Амос Коменський стверджував: “Без прикладу нічого не навчишся” [1].

Література

1. Красновский А.А. Ян Амос Коменский / А.А. Красновский. – М., 1953.
2. Мазуренко В.О. Особливості впливу організаційних форм навчання на на результативність навчального процесу [Електронний ресурс] / В.О. Мазуренко, І.О. Ведмедев, І.В. Ємець. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/2009_1n/104.pdf.
3. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології : інтерактивний підруч. для педагогів ринкової системи освіти / І.П. Підласий. – К. : Слово, 2006. – 616 с.
4. П’ятакова Г.П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі [Електронний ресурс] / Г.П. П’ятакова, Н.М. Заячківська. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_others/redtehnol3.htm.
5. Ратовська С.В. Теоретико-методичні етапи дослідження групової навчальної діяльності школярів [Електронний ресурс] / С.В. Ратовська. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2007_13_1/doc_pdf/Ratovs'ka_st.pdf.
6. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. для ВНЗ / О. Вишневський. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – К., 2008. – 568 с.

КІСЕНКО О.О.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Істотні економічні, політичні та соціально-культурні перетворення на сучасному етапі розвитку України актуалізували потребу у фахівцях, а саме в соціальних працівниках, які володіють системними соціальними знаннями, досвідом прогнозування перспективного розвитку соціальних відносин, підготовки й обґрунтування продуктивності комплексних соціальних рішень в умовах євроінтеграції та глобалізації. Задоволення цієї потреби великою мірою залежить від ефективності системи вищої професійної освіти, оскільки саме вона спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців із нових спеціальностей, зокрема в галузі соціології, здатних до професійного зростання та професійної мобільності на національному й міжнародному ринку праці. Саме тому пріоритетна роль на сучасному етапі розвитку суспільства належить надзвичайно актуальній і водночас досить складній проблемі вдосконалення системи підготовки майбутніх соціальних працівників у ВНЗ.

У вивчення проблеми концептуальних засад фахової підготовки майбутніх соціальних працівників вагомий внесок зробило багато дослідників, науковців та соціальних педагогів-практиків, серед них: А. Вербицький, Т. Зуйкова, О. Леонтєв, М. Лукашевич, В. Симонов, О. Холостова, О. Цокур та ін. Властивий сучасному розвитку цивілізації динамізм, нарощування її культурного потенціалу, мінливість змісту професійної праці соціальних працівників вимагають фахівця нового типу, здатного не тільки обслуговувати наявні виробничі та соціальні технології, а й бути активним суб’єктом інноваційної діяльності, як у межах своєї держави, так і в умовах євроінтеграції.

Мета статті – розкрити концептуальні засади фахової підготовки майбутніх соціальних працівників в умовах вищої школи.

Теоретичне дослідження дало змогу зробити припущення, що сучасна система соціального захисту України змінює своє обличчя, звільняючись від стереотипів, адаптуючи найкращі зразки вітчизняного та зарубіжного досвіду. Соціально-політичні й економічні зміни в українському суспільстві спонукають до практичного вирішення проблем соціального захисту населення. Водночас існує потреба в докорінних змінах у проведенні соціальної політики в Україні, що викликає необхідність звернення до світового досвіду, зокрема, в аспекті використання технологій та методів соціальної роботи, як зазначає у своїй роботі А. Бандура [1].

Творча й активна природа людського існування по-різному інтерпретується та враховується в різноманітних технологіях соціальної роботи, які об'єднуються навколо соціальних концепцій. Спираючись на погляди сучасних дослідників, фахову підготовку майбутнього соціального працівника можна визначити як практико-орієнтоване теоретичне обґрунтування соціальної роботи, яке базується на розумінні використання різних парадигм теорії соціальної роботи з урахуванням конкретної соціально-історичної ситуації, можливостей здійснення соціального захисту тих, хто потребує допомоги [15, с. 30].

По-перше, розглянемо поняття соціальної роботи в контексті витоків її розуміння. У XIX–XX ст. з моменту перших спроб теоретичного обґрунтування соціальної роботи, набули поширення близько двох десятків концепцій її наукового осмислення. У зарубіжній науковій літературі існує два підходи до визначення таких концепцій.

З позиції суб'єктно-об'єктного підходу визначають індивідуальну, групову, обцинну соціальну роботу та напрям соціального планування й адміністрування [7]. За ознакою спорідненості із суміжними науками про людину та суспільство вирізняють три основні групи моделей, які включають відповідні технології: соціолого-орієнтовані, комплексно-орієнтовані та психолого-орієнтовані, кожна з яких дає змогу побачити наявність зв'язків з відповідними науками про людину (соціологією, психологією, педагогікою тощо), використовує свої форми й методи впливу на особистість або групу, вирішуючи їх соціальні проблеми. Треба зазначити, що визначення технологій та моделей соціальної роботи за ознакою спорідненості із суміжними науками має універсальніший характер і значною мірою вбирає в себе критерії визначення за суб'єктно-об'єктною ознакою, оскільки як для групової, так і для індивідуальної роботи можна використовувати ті чи інші поєднання теоретичних підходів [12].

Психолого-орієнтовані технології соціальної роботи спрямовані на допомогу клієнту шляхом оптимізації його власних зусиль для впливу на ситуацію. При цьому важливу роль відіграє минулий досвід індивіда, що сягає корінням у дитинство та юність і вплив якого зазвичай не завжди усвідомлюється людьми. Особистий досвід сприяє формуванню стилю поведінки людини, рівня її адаптації до навколишнього середовища, що співвідноситься з психоаналітичною теорією З. Фрейда [16].

Зауважимо, що до психолого-орієнтованих належать психодинамічна, екзистенційна, гуманістична, рольова, комунікативна, кризис-інтервентна, проблемно-орієнтована та біхевіористська концепції.

Так, одними з найпоширеніших у цьому напрямі соціальної роботи є психодинамічні технології, які почали застосовуватися ще у 20-х рр. XX ст., і можуть використовуватися в усіх сферах соціальної роботи. В основу психодинамічної

концепції було покладено можливості психоаналізу. Розглядаючи ситуацію в контексті проблем особистості та соціальних відхилень, за допомогою психоаналізу можна діагностувати динаміку особистісних та соціальних змін у їх взаємодії, прогнозувати подальший розвиток такої взаємодії та її вплив на стан клієнта [10]. Відносини соціального працівника й клієнта в межах психодинамічної концепції характеризуються використанням таких технологій, як: індивідуалізація клієнта; оцінювання специфіки проблеми, що виникла; діагностика її гостроти; використання недирективної терапевтичної технології надання допомоги [9].

Під впливом Ж.-П. Сартра, А. Камю та В. Франкла сформувалися екзистенційні технології соціальної роботи. Під час аналізу поведінки клієнта особливої уваги потребує те, як він сприймає та інтерпретує свої уявлення про навколишній світ, як оцінює власний соціальний статус. Потреба в допомозі виникає тоді, коли уявлення клієнта про зовнішній світ не відповідають реаліям унаслідок формування неадекватного уявлення про власний соціальний статус, що зазвичай відбувається під впливом минулого соціального досвіду. Підвищення уваги до девіантних відносин і поведінки, а також розширення сфери взаємодії психосоціальної та структурної соціальної роботи призвели до подальшого розвитку екзистенційних технологій. Їх ефективність виявляється при вирішенні проблем етнічних груп, які страждають від суперечності між їх особистісними реконструкціями зовнішнього світу, сформованими під впливом минулого соціального досвіду, та їх новим соціальним оточенням [2].

А. Маслоу, К. Роджерс та Ф. Перлс розглядали людину як цілісну особистість, що перебуває у взаємодії зі своїм оточенням, сформували соціальну технологію гуманістичної моделі соціального працівника. Використовуючі ці технології, соціальний працівник, насамперед, прагне переконати клієнта у своїй щирій зацікавленості в його проблемах, позитивному ставленні до нього, намагається співчувати його емоційному сприйняттю ситуації, що виникла, або світу в цілому [9].

Комунікативні технології соціальної роботи, в основу яких покладено розробки О. Свенцицького, О. Леонтьєва та О. Лурії, передбачають аналіз структури засобів комунікації, які полегшують або ускладнюють спілкування, а також характеру спілкування людей у процесі комунікації. У цьому розумінні комунікативні технології є підставою для виявлення всіх зв'язків клієнта та визначення їх ефективності, особливо в тих групах і ситуаціях, які є ціннісно значущими для індивіда (це, насамперед, родина та інші групи первинного оточення особистості) [7].

До комунікативних технологій належать: 1) постановка запитань з метою отримання інформації від клієнта; 2) оцінка отриманої інформації соціальним працівником (він може її приймати, відхилити, вибірково або нейтрально до неї ставитися); 3) подання інформації клієнту у вигляді певних “порцій”, завдяки чому соціальний працівник показує, що він приймає інформацію, але кінцеву оцінку зробить наприкінці повідомлення; 4) корегування інформації щодо конкретної проблеми, яку клієнт отримує з різних джерел, що суперечливо або несумлінно дають клієнту цю інформацію [5].

Культурологічні технології соціальної роботи, створені П. Сорокіним та підтримані провідними науковцями західно-європейської культурної традиції (П. Бурдьє, Е. Гідденсом, Н. Луманом, Дж. Смелзером та ін.), побудовані на ідеї системоутворювальної ролі культури для визначення характеру та динаміки

життєздійснення суспільства й людини. Відповідно до теорії соціокультурної динаміки П. Сорокіна, дійсність розглядається як процес закономірних змін, який усередині соціокультурних підсистем має суперечливий характер [14].

Вивчаючи вплив соціальних потрясінь на поведінку особистості, П. Сорокін висунув “принцип поляризації”, згідно з яким тенденція до моральної індивергентності та рутинної поведінки посилюється в періоди загострення суспільних криз, коли більшість людей шукає гедоністичного задоволення, відповідного йому сенсу життя. Зауважимо, що людина тут розглядається як невід’ємна частина того культурного середовища, тих соціокультурних традицій, які зумовлюють її розвиток та характерні для неї проблеми [11].

Особливе місце посідають соціально-педагогічні технології системи соціальної роботи, які ґрунтуються на ідеї допомоги шляхом виховного впливу на соціалізацію індивіда або соціальної групи, яка здійснюється через систему соціальних інститутів: сім’ю, школу, позашкільні заклади. Ці інститути мають корегувати формування соціальних якостей особистості відповідно до суспільно значущих цінностей, обмежувати або активізувати вплив тих чи інших факторів. Прибічники соціально-педагогічного підходу соціальної роботи спираються на те, що виховання – це частина процесу соціального становлення людини, свідомий цілеспрямований вплив на індивіда, соціальну групу з боку суб’єктів виховної діяльності, які ставлять собі за мету набуття вихованцями певних соціальних якостей [13, с. 61].

Саме школа починає формувати соціальний статус людини, допомагаючи їй адаптуватися до життя суспільства на різних рівнях та етапах її розвитку. Науковці акцентують увагу на тому, що відповідно до цього реалізуються такі функції соціальної роботи, як: профілактична, прогностична та функція соціального контролю. Школа, з одного боку, сприяє формуванню “автономних” соціальних суб’єктів, а з іншого – розвиває “структуру розумного”, в межах якої індивіди можуть існувати, не вступаючи в конфлікт із суспільством. У цьому разі метою соціальної роботи є соціально-психологічна реабілітація індивіда та оптимізація механізмів реалізації його можливостей і потреб.

Серед педагогічних технологій роботи виділяють три основні групи: 1) технології формування свідомості особистості (понять, суджень, переконань, оцінок); 2) технології організації пізнавальної, практичної діяльності та поведінки (доручення, завдання, вправи, створення спеціальних виховних ситуацій); 3) технології стимулювання діяльності та поведінки індивіда (оцінка, заохочення, осуд тощо). Треба сказати, що головною особливістю цих технологій є те, що вони застосовуються, як правило, у певних сполученнях та спрямовані на розвиток особистості, її соціалізацію, одночасно впливаючи на її свідомість, діяльність і поведінку [3].

Розглянувши основні технології й методи соціальної роботи, що використовуються в сучасній світовій системі соціальної роботи, треба зазначити, що сучасний рівень життя висуває вимоги до змісту й структури професійної освіти майбутніх соціальних працівників.

Зі світового досвіду відомо два варіанти освітньої й професійної підготовки майбутніх соціальних працівників: послідовна та паралельна. Вони мають право на існування, але в кожного є свої плюси й мінуси. Вибір того чи іншого варіанта може визначатися співвідношенням у тій чи іншій спеціальності змістовних і операційних компонентів професійної діяльності. Можлива однорівнева й багаторівнева побудова того чи іншого етапу безперервної професійної

освіти. Останнім часом, якщо для цього є всі необхідні умови, перевага віддається багаторівневій підготовці, що забезпечує широкий та усвідомлений вибір спеціальностей і спеціалізацій, які створюють реальні можливості конкурсного відбору для здобуття освіти й кваліфікації на подальших ступенях, що дають змогу забезпечити дієву спадкоємність і відкритість усієї системи освіти [17].

Структура сучасної вітчизняної соціологічної освіти повинна різко змінити співвідношення між аудиторними заняттями й самостійною роботою студентів, збільшити кількість курсів за вибором, істотно підвищити питому вагу практичних і лабораторних занять [4, с. 98].

У ході підготовки майбутніх соціальних працівників треба реалізовувати поєднання цілей і завдань соціального замовлення на фахівця й сучасну орієнтацію на особистість як основну цінність суспільства.

У зв'язку із цим головна вимога, яка повинна бути висунута щодо змісту вищої соціологічної освіти, – це посилення її фундаментальності. Саме фундаментальність освіти є основою компетентності й мобільності майбутнього фахівця. Тільки здобувши фундаментальну освіту, майбутній соціальний працівник як фахівець має нагоду успішно займатися подальшою самоосвітою, свідомо перебудовувати свою професійну діяльність, відповідати різноманітним запитам суспільства. Тільки фундаментальність соціологічної освіти створить реальну можливість наповнення програми підготовки майбутнього соціального працівника змістом, який забезпечує відповідність вимогам до фахівця на цьому етапі [18].

Орієнтація на особистість як соціальну цінність суспільства передбачає подальшу гуманізацію соціологічної освіти, яка не зводиться тільки до введення в її зміст нових гуманітарних навчальних дисциплін, також як диференціацію їх змісту відповідно до запитів особистості, так і варіативність та відкритість системи освіти, що дійсно дає змогу зробити особистість майбутнього соціального працівника справжньою цінністю [6].

Висновки. Сучасні технології фахової підготовки майбутнього соціального працівника: соціолого-орієнтовані, комплексно-орієнтовані, індивідуальні та групові – дають змогу побачити зв'язки з відповідними науками, використовують відповідні форми та методи впливу на особистість.

Під час професійної підготовки майбутнього соціального працівника треба враховувати практико-орієнтоване обґрунтування соціальної роботи, використання різних парадигм теорій та технологій.

У процесі фахової підготовки майбутнього соціального працівника необхідно поєднувати цілі та завдання соціального замовлення й сучасну орієнтацію на особистість.

Головна вимога до змісту фахової підготовки майбутнього соціального працівника – фундаментальність, яка є основою компетентності й мобільності майбутнього фахівця. Тільки фундаментальність вищої освіти створить умови для оновлення фахової підготовки майбутнього соціального працівника, який задовольнятиме вимоги сьогодення.

Література

1. Бандура А. Принципы социального научения / А. Бандура, Р. Уолтерс. – М. : Просвещение, 1984. – С. 55–60.
2. Бернлер Г. Теория социально-психологической работы / Г. Бернлер, Л. Юнссон. – М. : РУ ВНИИМ, 1992. – 342 с.
3. Вербицкий А.А. Контекстное обучение: формирование мотивации / А.А. Вербицкий // Высшее образование в России. – 1998. – № 1. – С. 101–107.

4. Зуйкова Т.А. Модернизация высшего социологического образования (управленческий аспект) : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.02 “Методология та методи соціальних досліджень” / Т.А. Зуйкова. – М., 2005. – 167 с.
5. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – М. : МГУ, 1981. – 584 с.
6. Лукашевич М.П. Теория і методи соціальної роботи / М.П. Лукашевич, І.І. Мигович. – К. : МАУП, 2002. – 136 с.
7. Лурия А.Р. Язык и сознание / А.Р. Лурия. – М. : Изд-во МГУ, 1998. – 336 с.
8. Морено Я. Психодрама / Я. Морено. – М. : Эксмо-Пресс, 2001. – 528 с.
9. Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року : Наказ Міністерства освіти і науки України // Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті.
10. Перлс Ф. Опытты по психологии самосознания : практикум по гештальттерапии / Ф. Перлс. – М. : Гиль-Эстель, 1993. – 260 с.
11. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1976. – 416 с.
12. Симонов В. Педагогический менеджмент: 50 НОУ-ХАУ в области управления образовательным процессом : підручник / В. Симонов ; [за заг. ред. В. Симонова]. – М. : Роспедагенство, 1997. – 264 с.
13. Українець П.П. Социальная работа: Теория и организация : підручник / П.П. Українець ; [за заг. ред. П.П. Українця]. – Мн. : Тетра Системс, 2005. – 288 с.
14. Социальная работа: теория и практика : підручник / [за заг. ред. Е.И. Холостова]. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 427 с.
15. Сорокин П.А. Социокультурная динамика и эволюционизм / П.А. Сорокин. – М. : Просвещение, 1996. – 392 с.
16. Теории социальной работы на пути к самоопределению, образованию и практике / [за заг. ред. С.И. Григорьева]. – М. : Изд-во АСОПиР, 1994. – 136 с.
17. Фрейд З. Введение в психоанализ : лекции / З. Фрейд. – М. : Изд-во СГУ, 2000. – 669 с.
18. Цокур О.С. Категория педагогического сознания в теории и практике профессиональной подготовки учителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 “Теория та методика професійної освіти” / О.С. Цокур. – Одесса, 1998. – 520 с.

КОВАЛЕНКО Ю.О.

ОБґРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ КОМПОНЕНТІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що вчені по-різному підходять до визначення понять “готовність”, “готовність до професійної діяльності”.

Науковці розглядають поняття “готовність фахівця” як інтеграційну характеристику мотивації до виду діяльності, професійних знань і вмінь, педагогічної інноватики, особистісних якостей і творчих здібностей [1, с. 31]; як здатність до продуктивної реалізації набутих знань, умінь, навичок, а також дієвий стан, який активізує діяльність і дає можливість приймати самостійні рішення під час незвичайних ситуацій [4]; як риса особистості [3].

За визначенням В.А. Семиченко, готовність до професійної діяльності – психічний стан, який включає:

- операційну готовність – негайну передстартову активізацію людини, її включення на необхідному рівні в діяльність;
- функціональну готовність – усвідомлення людиною своїх цілей, оцінка наявних умов, визначення найімовірніших способів дії;
- особистісну готовність, що включає пролонговану високу активність особистості при включенні в трудовий процес, прогнозування необхідності й розподілу в часі мотиваційних, вольових, інтелектуальних зусиль, оцінювання ймовірності досягнення життєвих успіхів через діяльність [5, с. 99].

Науковці аналізують професійну готовність студентів до фізичного виховання дітей як цілісне явище, інтегральну ознаку, якісне утворення, що включає